

EDITORIAL

125 tuig nga wala untat nga paghimakas para sa pungsodnon nga kahilwayan

Sa pagdumdom kasan-o lang sa ika-125 ka tuig sang deklarasyon sang peke nga kahilwayan sang Pilipinas, magbalik tan-aw kita sa masobra isa ka siglo nga pagpakigbato sang pumuluyong Pilipino sa kolonyalismo kag mala-kolonyalismo kag liwat nga palig-unon ang panindugan nga maghimakas para sa matuod nga kahilwayan kag demokrasya.

Ang gindeklarar nga kahilwayan "sa idalom sang proteksyon sang Gamhanan kag Makitawhanon nga Pungsod United States of America," ang ginhimo sang mga tiglawas sang sahing asyendero-ilustrado nga mag-sakay sa mga kadalag-an sang armadong rebolusyon sang Katipunan batuk sa 300 ka tuig nga kolonyalismong Espanya. Ang matuod nga sikreto nga may kasugot na ang Espanya sa US bag-o ginpatigayon sadtong Oktobre 1898 ang palagwaon nga Inaway sa Manila Bay kag ginpirmahan ang Treaty of Paris sadtong Disyembre 10, 1898 kung sa diin ginbaligya ang Pilipinas sa kantidad nga \$20 milyon.

Ginatos ka linibo ka tropang Amerikano ang naglusob sa Pilipinas agud sumpuon ang pungsod kag sakupon bilang kolonya ang Pilipinas. Ginpatigayon ang masobra isa ka dekada nga brutal nga gyera batuk sa mga rebolusyonaryong pwersa nga ginbansagan nga mga "bandido" kag "insurekto." Indi magnubo sa 200,000 Pilipinong sibilyan ang ginpatay sang mga suldado nga Amerikano, kag masobra isa ka milyon (sa populasyon nga wala pa pito ka milyon) ang napatay bunga sang gyerang agresyon sang US.

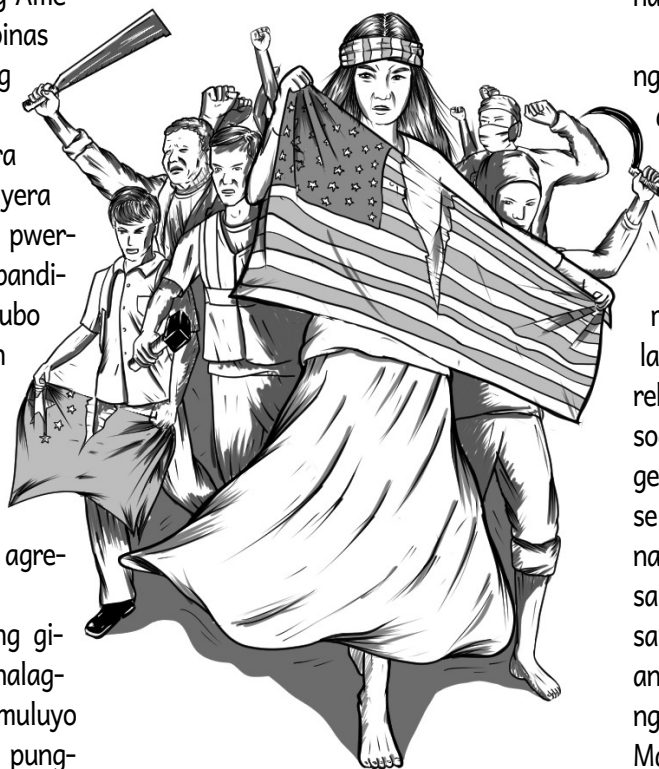
Sobra-sobra nga gahum ang gingamit sang US agud magmadinalagon sa Pilipinas, tapnaon ang pumuluyo kag kuhaon ang manggad sang pungsod.

Minilyon ka kahoy ang gintumba para sa troso, ginatos ka linibo nga ekstarya sang kadutaan ang gin-agaw sa mga mangunguma kag tumandok nga pumuluyo agud himuon nga mga minahan sang bulawan kag iban pa nga mineral, kag mga plantasyon sang tubo, pinya kag iban pa nga tanom nga pang-eksport sa US. Ginkuha kag ginkotrol sang US mangin ang huna-huna sang mga Pilipino paagi sang pagpatuman sang maki-US nga sistema sang edukasyon sa katuyuan nga panason sa paminsaron sang pumuluyo ang kasaysayan kag kahustuhon sang pagbato para sa kahilwayan kag ilaragway nga "mabuot nga pagsakop" ang kolonyalismong US.

Nagbun-ag ang US sang bag-o nga henerasyon sang mga burukrata kapitalistang ginhanas sa "demokrasya sang US" nga nagatiglawas sa gahum sang US kag sa gin-isa nga interes sang nagahari nga sahi sang mga burgesya komprador kag daan nga mga agalon mayduta.

Sa baylo nga mabungkag, ilabi nga nagsaglab ang diwa sang patriyotismo sang masang mamumugon kag anak-balhas. Halin sang sugod kag sa magasunod nga mga dekada, natukod ang ila organizado nga kubay kag magsulong sa banas sang pagbato para sa kahilwayan. "Kamatayan sa imperyalismo" ang ila nga singgit sa mga demonstrasyon kag welga. Sugod sang gintukod sadtong 1930, nagtungod sang mahinungdanon nga papel ang Partido Komunista ng Pilipinas (Islas de Pilipinas) sa paghimakas para sa kahilwayan halin sa kolonyal nga paghari sang US.

Sa tunga sang inter-imperyalista nga kinagamo, gin-abandona sang US ang Pilipinas kag ginpabay-an nga sakupon sang Japan. Sa pagpa nguna sang PKP, ginlunsar ang inaway gerilya batuk sa Japan kag gintukod ang gahum sang pumuluyo sa Central Luzon kag nagkalain-lain nga bahin sang pungsod. Pareho sang China kag iban nga pungsod, ginbungkag sang mga pwersang gerilya ang manogsakop nga Japanese. Bag-o lubos nga nagsungka ang naipit na nga mga pwersa sang Japan sa Pilipinas (pareho sang pagkaipit na sang Espanya sadtong 1898), nagbalik ang mga pwersang US kag wala-untat nga ginbombahan kag ginpulbos ang Maynila (pareho sang palagwaon nga



Battle of Manila Bay) agud pwersahon nga magluhod ang pungsod. Katimbang ang mga papet nga armadong pwersa sini (katigulangan sang Armed Forces of the Philippines), ginlunsar sang US ang kampanya sang armadong pagpanumpo batuk sa mga pwersang gerilya nga nagatib-ong sang wala-tuo nga mga pagmasaker kag brutal nga pagpamatay sa pumuluyo.

Para pakalmahon ang pumuluyong Pilipino, ginhatag sang US ang "kahilwayan" sadtong Hulyo 4, 1946 kag ginpasangkad ang uyat sang administrasyon sang papet nga estado sa mga partido kag pulitiko sang nagahari nga mga sahi. sa nagligad nga 80 ka tuig na, ang Pilipinas ang yara sa idalom sang neokolonyal nga paghari ukon malakolonyal, kung sa diin nagapangibabaw ang desisyon sang US sa pulitika, ekonomiya, militar kag kultura. Sa idalom sang malakolonyal nga paghari sang US, ginhugakom sini ang trilyun-trilyon nga dolyar nga manggad sang Pilipinas paagi sa indi patas nga relasyon sa baligyaanay kag pamuhunan nga ginpabakod sang mga kasugtanan nga pabor sa US. Ginpatuman ang patakaran sang manubo nga sweldo para sa maksimum nga ginansya sang mga kumpanyang US kag iban pa nga dumuluong kapitalista. Ang mga patakaran sa ekonomiya sang papet nga gubyrerno sang Pilipinas ang ginadikta sang

US paagi sang International Monetary Fund, World Bank kag iban pa nga bangko kag ahensya nga uyat sang US sa kahalitan sang ekonomiya kag palangabuhian sang mga Pilipino. Ilabi nga ginpabaskog sang US ang pangkultura nga dominasyon sa Pilipinas paagi sa maki-US nga sistemang pang-edukasyon, kontrol sa masmidya kag iban pa nga ahensya nga nagapalpnag sang maki-US nga kaisipan kag mga pananawan.

Ginapabilin sang US ang armado nga dominasyon sa Pilipinas paagi sa mga tratado militar kabahin ang Mutual Defense Treaty, ang sang una nga Military Bases Agreement (1946-1991), kag ang Visiting Forces Agreement (1998) kag Enhanced Defense Cooperation Agreement (2014). Gintukod sang US ang AFP nga nagaserbe nga nagapanguna nga haligi sa paghari sini sa pungsod. Halin pa sa sugod nga ginagamit ini para sa armado nga pagpanumpo sa pumuluyong Pilipino kag sa ila pagbato para sa pungsodnon kag pangkatilingban nga kahilwayan.




Sa atubang sang krisis sa ekonomiya sang US kag iban pa nga kapitalistang pungsod, ilabi subong nga nagabaskog ang duso sang US nga pahugton ang kontrol sa Pilipinas. Kasugpon sang pagpabaskog sang armado nga presensya sa Pilipinas, agresibo man subong ang US sa paghugakom

sang dunang manggad kag mga negosyo sa pungsod, para pasangkaron ang ila mga plantasyon kag minahan nga nagresulta sa pagdingot sang palangabuhian sa minilyon ka mga Pilipino.

Ginaantus subong sang pumuluyo ang malala nga epekto sang pila na ka dekada nga mga neoliberal nga patakaran nga dikta sang US: lapnagon nga disempleyo, manubo nga sweldo, wala sang palangitan-an, nagasirit nga presyo, garok nga serbisyong pangkatilingban, pagpalayas sa duta, kag pagkaguba sang kinaiyahan. Yara sa bibi sang krisis sa pinansya ang pungsod nga pareho sang nagadako nga utang sang gubyrerno kag hagmak nga kita sang gubyrerno tungod sa pagkakas sang buhis pabor sa dalagko nga korporasyon, kag nagasaka nga nagasaka nga gasto sa nagadaku nga pwersang militar kag pulis. Ang pagdali sang US nga magtukod sang dugang nga base militar kag pasilidad sa nagkalain-lain nga bahin sang Pilipinas, ilabi na sa mga norte nga bahin, para gamiton ang Pilipinas sa estratehiya sini nga palibutan ang China, ang ilabi nagpalutaw sa kawad-on sang pungsod sang matuod nga kahilwayan, kag nagabutang sini sa peligro nga madalahig sa gyera sang mga higante nga imperyalista.

Sugod sang liwat ini nga gintukod sadtong 1969, yara na sa unahan ang Partido Komunista ng Pilipinas sa paghimakas para sa pungsodnon nga kahilwayan kag demokrasya. Ginasulong sini ang inaway banwa halin 1969, kag wala-untat ini nga ginasulong ano man kadugay lab-uton para hilwayon ang pungsod halin sa pagpanakop sang imperyalismong US.

Nakahanda ang Partido, tanan nga rebolusyonaryong pwersa kag ang bug-os nga pumuluyong Pilipino nga abagahon ang mabug-at nga katungdanan agud isulong ang pakig-away sang pungsod para palayason ang imperyalistang halimaw kag lab-uton ang handum nga kahilwayan sang Pungsod Pilipinas. Lubos kabubut-on naton nga suungon ang banas sang paghimakas, ano man kasiot kag kabudlay, tungod ini lang ang dalan padulong sa masanag kag masulhay nga palaabuton. **AB**

	
Tuig LIV No. 12 Hunyo 21, 2023	
Ang Ang Bayan ginabantala sa lenggwahe nga Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray, Ingles kag Espanyol. Nagabaton ang Ang Bayan sang mga kontribusyon sa porma sang mga artikulo kag balita. Ginabuyok man ang mga bumalasa nga magpaabot sang mga saway kag rekomendasyon sa ikawswag sang aton pahayagan.	
Ang Ang Bayan ginabantala duha ka beses kada bulan sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas	
 ang.bayan@cpp.ph	
 @angbayan_1969	

Kaundan

Editorial: 125 katuig wala-untat nga paghimakas para sa pungsodnon nga kahilwayan	1
9 armadong aksyon sa 5 prubinsya	3
10 ginsisante sa Wyeth-Nestle, napabalik	3
Mga protesta	3
Dumuluong kontrol sa telekomunikasyon	4
Ginpasingki sa kawad-on sa duta	5
Pagpang-agaw sa duta, nagalala sa Masbate	6
<i>Tampuda</i> , gingamit sa pagpangawat	7
Pamilya Fausto, ginmasaker sang 94th IB	8
Tigulang nga detinidong pulitikal, hilwayon!	8
Sa malip-ot nga pulong	9
Ang mangin <i>transwoman</i> sa BHB	10

9 ka armado nga aksyon, ginlunsar sang BHB sa 5 ka prubinsya

ASUD-ASOD NGA ARMADONG aksyon ang ginlunsar sang mga yunit sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa Aurora, Albay, Camarines Sur kag Norte, kag Negros Occidental sa nagligad nga mga semana. Ang mga atritibo nga aksyon nga ini ang kabahin sang paghatag-hustisya sa pumuluyo nga biktima sang militarismo kag pasista nga pagpang-sarusong sang militar.

Sa Aurora, pito ka tropa sang 91st IB ang napatay sa armadong aksyon sang BHB sa kabukiran sang Barangay Diteki, San Luis, Aurora sadtong Hunyo 9 sang aga. Kabahin sa mga suldado nga napatay si Corporal Noel F. Caya. Ginpanginwala sang 91st IB ang iban pa nga napatay sa inaway.

Magkadungan nga operasyon harasment ang ginlunsar sang BHB-Albay batuk sa duha ka detatsment sang militar sadtong Hunyo 10. Isa diri ang batuk sa detatsment sang CAFGU sa Barangay Pantao, Libon. Ginsundan ini sang operasyon batuk sa detatsment sang paramilitar sa Barangay Cuyaoyao, Pio Duran.

Sa amo man nga adlaw, ginpatigayon sang mga Pulang hangaway sa Camarines Sur ang tatlo ka armadong aksyon batuk sa mga kampo sang 81st IB. Ginsalakay sang BHB ang mga detatsment sang militar sa Barangay Inoyunan, Bula kag sa barangay Cambalidio, Libmanan. Gin-isnays naman sang isa ka yunit sang BHB ang mga suldado nga nagpatigayon sang Retooled Community Service Program ukon RCSP sa Barangay Calabnigan, Libmanan.

Sa Camarines Norte, tatlo ka suldado ang kumpirmado nga kaswalti sa atake sang BHB sa mga tropa sang 9th IB sa Purok 5 sang Barangay Canapawan, Labo sadtong Hunyo 8. Ginpalupkan sang mga Pulang hangaway ang isa ka tim sang mga suldado nga nagpalapit sa ila ginabasehan sang ala-1 sang kaagahon. Sa Negros Occidental, ginaplukpan sang BHB-South Central Negros ang detatsment sang CAFGU sa Barangay hilaunan, Kabankalan City sadtong Hunyo 13.

10 ginsisante sa Wyeth-Nestle, napabalik sang unyon

NADUSO SANG Wyeth Philippines Progressive Workers Union (WPPWU) DFA-KMU ang pagpabalik sang indi magnubo sa 10 ka mamumugon nga ginkakas sang kumpanya sa ikatatlo kag ulihi nga pakignegosasyon sini sa tigdumalahan sadtong Hunyo 16 sa Calamba, Laguna. kabahin diri ang pangulohan kag apat ka upisyal sang unyon. Sa kabilugan, 22 na lang ang wala pa nakabaton sang ginatanyag sang maneydsment nga Enhanced Separation package (ESP). Halin ini sa panawagan nga ibalik ang 145 ka mamumugon.

Naduso man sang unyon ang pagpataas sang ESP para sa tanan nga nagsugot nga makakas sa trabaho, amo man ang pagpalawig sang pagsabat sang kumpanya sa galastuhon sang may malala nga sakit. Ang "separation package" ang bugkos sang sweldo kag mga benepisyo nga ginabaton sang isa ka ginkakas nga mamumugon. Masami nga nabase ini sa kadugayon sang iya nga pagtrabaho sa isa ka kumpanya.

Lubos ang pasalamat sang unyon sa tanan nga nagsuporta sa ila nga paghimakas. "Indi man naton napabalik ang tanan nga ginkakas, liwat naman sini nga ginpamatud-an nga tungod sa paghiliugyon kag pagbato nga may malauman kita nga kadalag-an," pahayag sang WPPWU.



Protestang mamumugon. Ginpangunahan sang mga mamumugon sang Gardenia Bakeries Philippines kag Philfoods Fresh Baked Products ang protesta sa Sta. Rosa, Laguna sadtong Hunyo 6 agud pakamalauton ang nagpadayon nga pagpang-ipit sang NTF-Elcac sa mga mamumugon sa rehiyon. Ginkundena nila ang panibag-o nga serye sang harasment kag pagsulod sang mga suldado sa ila mga pabrika para mag-red-tag sang mga unyonista sa mga ginalunsar nila nga mga seminar. Sadtong Hunyo 15, nagpasaka sang reklamo ang mga mamumugon sa Commission on Human Rights agud nga pasabton ang pakigsabwatan sang tag-iya sang Gardenia kag mga pwera sang estado sa pagpang-ipit sa ila.

Adlaw sang kawad-on sang kahilwayan. Naglunsar sang koordinado nga protesta ang mga progresibong grupo sa Metro manila, Southern Tagalog kag Davao sadtong Hunyo 12 agud dumdomon ang ika-125 nga peke nga "Adlaw sang Kahilwayan." Ginkundena nila ang pagpasilabot sang duha ka nagapaindisanay nga imperyalista sa teritoryo kag mga internal nga hambalanon sang pungsod. Hambal nila, indi matuod nga hilway ang pilipinas tungod padayon ini nga ginauyatan sang imperyalismong US.

Ipakita sila Dexter kag Bazoo! Sa ika-40 ka adlaw sang sapilitan nga pagkadula nila Gene "Bazoo" De Jesus kag Dexter Capuyan sadtong Hunyo 7, ginpalpag sang nagkalain-lain nga grupo ang Camp general Servillano A. Aquino sa Tarlac agud iduso ang pagpalutaw sa ila. Upod nga nagprotesta ang mga himata kag abyan sang duha nga ginbansagan Taytay 2 nga ginapatihan nga yara sa kustodiya sang militar. Ang nasambit nga kampo-militar ang hedkwarters sang Northern Luzon Command sang Armed Forces of the Philippines.

Kaadlawan ni Rizal. Gin-updan sang hublag protesta sang kabataan-estudyante halin sa nagkalain-lain nga buluthuan ang paghanduraw sa ika-162 nga kaadlawan ni Jose Rizal sadtong Hunyo 19 sa atubang sang Commission on Higher Education. Panawagan nila nga ibasura ang Mandatory ROTC, Tuition and Other School Fees Increase (TOFI) sa mga pribadong buluthuan, kag pagbuhin sang badyet sang mga pampubliko nga unibersidad.

Dumuluong nga kontrol sa serbisyong telekomunikasyon

Dako nga hambalanon kasan-o lang sa Senado ang bahin sa 40% nga pagpanag-iya sang China sa sistema sang mga alambre kag kable nga nagadulong sang kuryente sa bug-os nga pungsod. Base sa mga senador, delikado nga ang isa ka serbisyo nga may dako nga implikasyon sa pungsodnon nga seguridad ang yara sa kamot sang isa ka dumuluong nga entidad. Pero kung ano kadako ang ila "pagkabalaka" sa dumuluong nga kontrol sa transmision sang kuryente, amo man ang ila paghingagaw nga pauyatan sa dumuluong nga kontrol ang isa pa ka sensitibo nga imprastraktura para sa isa ka pampubliko nga yutilidad- ang mga *cell tower* nga taludtod sang serbisyong telekomunikasyon.

Aktibo nga ginduso kag ginupdan sang reaksyunaryo nga estado ang kabilogan nga pag-angkon sang dumuluong nga mga entidad sa mga *cell tower* nga gina-agan sang pribado kag pampubliko nga komunikasyon sa pungsod. Sadtong 2020, ginpatuman ang iskema nga Common Tower Policy nga nagbukas sa konstruksyon kag operasyon sang mga cell tower sa dumuluong nga mga kumpanya. Ginduso ini ni Sen. Grace Poe para "bungkagon" kuno ang *duopoly* ukon kontrol sang duha ka kumpanya—ang Smart/PLDT kag Globe—sa taludtod sang telekomunikasyon. Ginsundan sini sang pagamyenda sa Public Services Act nga nagbukas sa 100% pagpanag-iya sang dumuluong sa bug-os nga sektor.

Sugod 2020, amat-amat na nga ginbaligya sang PLDT/Smart kag Globe ang ila nga *cell tower*, nagapananguna sa mga kumpanyang US kag ila mga kahimbon. Padayon nila nga pagagamiton ang mga ini sa idalom sang "lease back" sa nakabakal nga kumpanya.

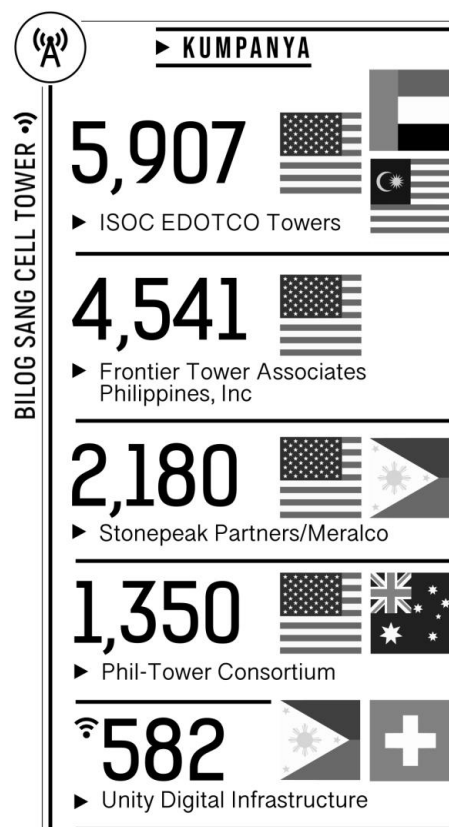
Ginhatagan-ligwa sang estado ang mga kumpanya nga nakabakal nga pasangaron ang sakop, pabas-kugon ang signal kag "i-digitize" ang mga *cell tower* para magamit sa komunikasyon nga 5G. Magluwas diri, ginhatagan sila kag 19 ka iban pa nga kumpanya sang permit nga magtukod sang tubtob 50,000 ka bag-o nga *cell tower*. Sa mga ini, lima lang ang kumpanyang Pilipino. Sa subong, may yara lang 22,405 *cell tower* sa Pilipinas.

Galaway-laway ang mga dumuluong kapitalista, ilabi na sang mga kumpanyang Amerikano, ang sektor sang telekomunikasyon tungod sa kadakuon sang potensyal nga kita sang nagkalain-lain nga imprastraktura sini.

Magluwas diri, isa ka dako nga merkado para sa serbisyong telekomunikasyon ang Pilipinas. Sandig sa isa ka pagtuon nga ginpagwa sadtong Pebrero, 85.16 milyon Pilipino ang nagagamit sang internet kag 163.3 milyon ang kuneksyon nga *cellular* (katumbas sang 144.5% sang populasyon). Luwas sini, ang mga Pilipino ang pinakababad sa internet sa bug-os nga kalibutan, kung sa diin naglab-ot sa siyam ka oras kag 14 minutos ang ila ginatigana sa pag-internet adlaw-adlaw. Pito ka beses nga mas mahal ang serbisyo nga 5G kumpara sa subong nga lapnagon nga serbisyong LTE kag 4G.

Hambalanon sang pungsodnon nga seguridad (sang US)

Wala ginatago sang US nga ginakabig sini nga hambalanon sang kaugalingon nga pungsodnon nga seguridad ang lokal nga telekomunikasyon sa Pilipinas, ilabi na sa hambalanon sang *cybersecurity*. Base diri, 90% sang mga transaksyon pinansyal sang Wall Street (sentro sang ekonomiya sang US) ang naga-agi sa Pilipinas, sandig sa isa ka upisyal sang embahada sang US sa Pilipinas. Ginaduso sini ang \$33-milyon proyekto nga BEACON para sa pagplastar sang imprastraktura, pagtalana sang lokal nga mga patakaran kaangot sa



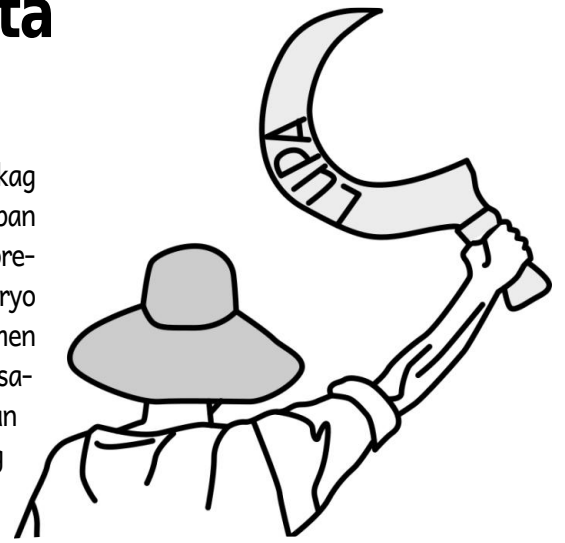
cybersecurity kag paghanas sa mga mamumugon Pilipino agud ipasiguro ang *cybersecurity* sang mga kumpanya kag transaksyon Amerikano sa pungsod.

Ginhan-ay man sang US ang kaugalingon nga imprastraktura sang telekomunikasyon bilang kabahin sang paghanda sini sa gyera. Ginbalita sadtong Enero nga pagapondohan sang United States Trade and Development Agency ang pagtukod sang Now Telecoms bilang ika-apat nga kumpanya sa telekomunikasyon sa Pilipinas. Ginahambal nga pangbunggo ang kumpanya nga ini sa Dito Telecommunity nga 40% pagpanag-iya sang China.

Pinakadaku nga kabaliskaran ang sistema sang komunikasyon sa Pilipinas ang ipaidalom sa kontrol sang US kag gina-intrahan sang gubyerno sini, sa amo nga ang US ang isa sa pinakadako nga estado nga may kahilabtan sa mass surveillance ukon pagpanilag sa iya nga pumuluyo. Kabahin sa mga programang pangsarbeylans nga ginapatuman sang US ang gintawag nga PRISM, nga nagakulekta sang tanan nga email, mga imahe, dokumento, kag iban pa nga sensitibo nga impormasyon kakunsabo ang pila ka dalagko nga kumpanya. Lain pa ini sa mga programa nga Dishfire, ECHELON, INDECT, kag iban pa. **AB**

Nagalala nga kawad-on sang duta sang mga mangunguma

Liwat nga ginpakamalaut sang mga mangunguma halin sa Central Luzon kag Southern Tagalog sa idalom sang Kilusang Magbubukid ng Pilipinas kag iban nga grupo sang mangunguma ang wala-pulos nga reporma sa duta nga Comprehensive Agrarian Reform Program (CARP) sa okasyon sang ika-35 nga anibersaryo sini sadtong Hunyo 10. nagpadulong sila sa Maynila agud tay-ugon ang rehimen Marcos Jr. sa napaslaw nga pasalig sang laye kag kawad-on sang aksyon sini sa sari-sari nga hambalanon sang mga mangunguma sa bug-os nga pungsod. Kadungan sini, panawagan nila ang hustisya sa mga mangunguma nga nangin biktima sang pagpanumpo sang estado tungod sa ila pagpakigbato sa kinamatarung sa duta.



Nagserbe kag padayon nga nagerbe sa interes sang mga agalon mayduta kag korporasyon ang CARP. Ginpaantus sini ang mga mangunguma para nga makapanag-iyang ginatalauma nila nga duta samtang ginpadali ang paghugakom sang duta sang mga agalon mayduta kag negosyante.

Indi matago ang kamatuoran nga nagalala ang kawad-on sang duta sa pihak sang pagpatuman sang laye. Sandig sa datus sang Census on Agriculture and Fisheries, halin 1980 tubtob 2012, nagnubo sang 12% ang isip sang mga mangunguma nga may kaugalingon nga duta. Sa bug-os nga pungsod, padayon ang paghimakas sang mga mangunguma para sa duta nga kuno ginapaidalom sa CARP pero tubtob sa subong ang wala pa napagtag sa ila. Pila lang sa mga ini ang masunod:

Hacienda Tinang, Concepcion, Tarlac

Sa masobra tatlo ka dekada na nga pakigbato sang mga mangunguma nga benepisyaryo sa 200-ektarya nga duta sa Hacienda Tinang, sa Concepcion, Tarlac, subong lang pormal nga magapagwa ang Department of Agrarian reform (DAR) sang titulo sang duta. Sa 236 nga orihinal nga ginhatagan sang Certificate of Land Ownership Award (CLOA) sadtong 1995, 90 benepisyaryo na lang ang makabaton sang titulo.

Kadungan sini, padayon man ang ila panawagan para lubos kag permanente nga mabasura ang mga himuhimo nga kasong kriminal batuk sa

masobra 100 ka mangunguma kag ila mga tigsuporta nga makigbahin sa bungkalan sadtong Hunyo 9, 2022.

Mallig, Isabela

Panawagan sang mga mangunguma kag mga imol nga nagapuyo sa Sityo Villa Corazon, Barangay Manano, Mallig, Isabela nga ipanagtag ang 625-ektarya nga pampubliko nga duta nga ila ginatalauma kag ginapuy-an. Hambal nila, 60 ka tuig na ini nga napanginpuslan sang kaliwat ni Marcela Uy nga ginhatagan sang permit para mag-opereyt sang isa ka pastuhan. Matapos nga *ma-expire* ang permit, gintala-uma kag gin-istaran ang duta sang mga imol nga mangunguma kag settler.

halos 30 ka tuig na nga naga-istar ang mga mangunguma sa duta sang liwat nga gintugyan ini sang estado sa mga Uy sadtong 2017. Gingamit ni Uy, kahimbon ang lokal nga upisina sang Department of Environment and natural Resources (DENR), ang National Greening Program agud maagaw liwat ang duta. Nasayod ang mga mangunguma nga ginhimo ang pagreklasipika sa duta bilang *forest land* para idingot ini sa ila tungod ginbayaan ini nga bakante ni Uy. Ginkasuhan pa sang DENR ang mga mangunguma.

May pareho nga kaso sang pagpalayas kag pagpang-ipit sa kasikbit nga Barangay Trinidad, Mallig kung sa diin ginbahin-bahin sang dalagko nga pulitiko ang 200-ektarya nga duta nga ginreklasipika.

Angandanan, Isabela

Gatos ka saop sa Manolito Arella-

no Tombo Estate sa Cauayan City, Isabela ang ginpahalin sa ila mga ulumhan sang mga armado nga tinawo sang agalon mayduta sa ila duta nga ginpanagtag sa ila.

Tuig 2012 sang napaidalom ang 23-ektarya nga kadutaan sa nasam-bit nga lugar sa CARP. Pito ka tuig na sang matapos sang DAR ang pagtumod sa lehitimo nga mga benepisyaryo sang programa pero tubtob subong, wala sa gihapon napanagtag ang duta. Sa baylo, nagpagwa sang peke nga certificate of non-Coverage ang lokal nga upisina sang ahensya para mabaligya ang duta sa iban.

Tumauini, Isabela

Halos isa na ka dekada nga nagahulat ang tigulang nga mga mangunguma sang Tumauini, Isabela sa resolusyon sang DAR para matituluhan ang duta nga ila ginatalauma kag pagkansela sa mga *emancipation patent* (EP) nga ginhatag sang ahensya sa wala nagapanag-iyang duta. Ginbasul sang DAR ang sayop nga paghatag sang EP sa pagkasunog sang daan nga mapa sang DENR sa Region 2.

Ang 43-ektarya nga duta ang orihinal nga ginapanag-iyahan ni Abelardo Quina. Sadto pang 1960 ginpasugtan ang pila ka mangunguma nga magbungkal sang pila ka bahin sini. Imbes nga lubos itugyan ang duta sa nagabungkal, ginbaligya ini ni Quina sa isa ka agalon mayduta, kasabwat ang DAR. Ginapalayas subong ang mga mangunguma nga dinekada na nga nagabungkal diri kung indi sila makabayad sang arkila.

Koresponsal:

Pagpang-agaw sang duta, nagasingki sa Masbate

Sa pagsulod sang 2023, ginhampas ang mga mangunguma sa Masbate sang ginpabaskog nga pagpang-agaw sang duta nga kahimuan sang dalagko nga rantsero, burges-komprador kag burukrata-kapitalista sa prubinsya. Kabahin sa ila ang mga daan kag bag-o nga alipures sang pamilya Marcos.

Lubos na nga ginpalayas sang gobernador sang Masbate nga si Antonio T. Kho ang mga mangunguma halin sa 550-ektarya nga kadutaan sang Rantso Pecson sa banwa sang Cawayan. Bisan ang kasikbit nga mga pribadong duta ang wala nakaluwat sa lapnagon nga pagpang-agaw sang gobernador. Ginbutangan sang kudal kag gintukuran sang detatament sang militar ang Sityo Calmad, Barangay Madbad sa nasambit nga banwa para pungan ang pagbalik sang mga mangunguma.

Ginsakop man sang gintukod nga hybrid solar energy power plant sang kumpanya nga D.M. Consunji Inc. (DMCI) ang inektarya nga kadutaan sa prubinsya. Nagapadayon man sa mga banwa sang Dimasalang kag Palanas, ang pagpanghugakom sang duta sang kumpanya nga Empark para sa 1,854-ektarya nga negosyong ekoturismo nga Masbate International Tourism Enterprise and Special Economic Zone.

Magluwas diri, madamo mangunguma sa prubinsya ang natulod nga ibaligya ukon iprenda ang ila duta nga ginatalauma agud may ibayad sa mga usero nga kumpanya sa lending kag *microfinance*. Madamo sang gagmay kag nagakaugalingon nga nagapanguma nga pamilya ang naningin mga mala-proletaryado ukon mamumugon sa uma.

Para tapnaon ang nagahimakas nga mga mangunguma, ginatukod sa Barangay Panicijan, Uson ang bag-o nga hedkwarters sang 2nd IB. Tigbantay ang mga pwera sini sa nagahana nga ekspansyon sang dako nga dumuluong nga mina nga Filmirera. Pagasakupon sang kumpanya

ang 1,755 ektarya nga kabukiran nga sakop sang mga banwa sang Mobo, Milagros kag Uson.

Ang peke kag militarista nga pagpanagtag sang duta

Ginapatuman subong sa Masbate ang kontra-rebolusyonaryo nga programang agraryo paagi sa Executive Order No. 75, series 2019 (EO 75, s. 2019), kag programa nga Support to Parcelization of Lands for Individual Titling ukon SPLIT.

Naglab-ot na sa 3,000 ektarya sa 9,000 ektarya nga target ang napanagtag sa idalom sang programa nga SPLIT. Sakop sini ang duta sang rantsong Triple A nga daan na nga ginatarget sa paslaw nga pakana nga agribisnes nga Masbate Agro-Industrial Growth Corridor ukon MAGIC kag ang isla sang Deagan. Hungod nga ginbulag-bulag ang mga titulo para mas madali maagaw sang interesado nga mga negosyante ang mga duta halin sa indibidwal nga mga mangunguma.

Sa pagpatuman sa EO 75, s. 2019, sa idalom ni Marcos Jr, ginagaw halin sa matuod nga mga benepisyaryo ang mga duta nga napanagtag na agud ihatag ang mga ini sa mga rebel returnee kag mga pamilya sang retirado nga militar kag pulis. Isa ang Hacienda Yulo sa Barangay Matagbac, Milagros sa mga ginpaidalom sa militarista nga programa.

kabahin sa ginpuntirya sang gubyerno nga ipaidalom sa peke kag mapakuno-kuno nga repormang agraryo ang mga kadutaan nga ginapa-



kigbato sang mga mangunguma nga Masbatenyos halin sa kamot sang mga lokal nga asyendero kag rantsero sa prubinsya. Ini man ang mga kadutaan nga sinikwester sang gubyerno halin sa pamilya Marcos nga plano liwat agawon kag patukuran sang mga negosyo ni Marcos Jr.

Ang pagpabilin sang paghari sang rantsero

Sa idalom sang 35 tuig nga pagpatuman sang peke nga reporma sa duta sa prubinsya, ilabi pa nga nawad-an sang duta ang mga Masbatenyos. Gingamit lang sang lokal nga nagahari diri ang programa para sa lapnagon nga pagbaylo-gamit sang duta nga agrikultural kag ipadeklarar ang mga duta nga produktibo padulong sa mga pastuhan, *timberland* kag kagulangan. Tungod diri, isa ang Masbate sa may pinakamanubo nga distribusyon sang duta sa idalom sang CARP.

Nagpabilin ang pagrantso bilang nagapanguna nga pamaagi sang lokal nga nagahari nga sahi agud mapabilin ang kontrol sa duta. Masobra katunga sang 400,000 ektarya nga kadutaan sang Masbate ang sakop sang mga rantso, nga ginapanagi-yahan sang 150 ka pamilya lamang.

Kalabanan sa mga rantso nga ini, ang ginaluwat sa pagpanagtag, ang gina-opereyt bilang mga plantasyon sang lubi. Ginagamit man pangtabon ang mga pastuhan para sa mga operasyon sang mina, kwari, ekoturismo, planta sang kuryente kag agribisnes. AB

Sagrado nga ritwal, gingamit nga pangtabon sa pagpanghugakom sang duta nga tumandok sa Agusan

Ginbastos sang reaksyunaryo nga militar kag estado ang tampuda, isa ka sagrado nga ritwal sang tumandok nga higaonon, para iduso ang mapaniplang nga "paghiliugyon nga Lumad" kag tabunan ang paghatag-dalan sa ekspansyon sang dumuluong nga plantasyon kag pagmina.

Sadtong Mayo 12, ginpatigayon sang 402nd IB ang peke nga tampuda para sa "rekonsilasyon" sang mga angkan nga Namatindog sang Esperanza, Agusan del Norte. gintambungan ini sang mga "tiglawas" sang mga lumad sa lima kasikbit nga prubinsya.

Insulto ini sa sagrado nga ritwal sang mga Lumad nga sa nagligad amo ang yabi sa pagtukod sang paghiliugyon kag pagbato sang mga tribu para pangapinan ang ila nga dutang tumandok kag grasya sang kalasangan. Kabaliskaran sini, gingamit sang AFP ang *tampuda* para pagwaon nga may lisensya ang pagbukas sa linibo ka ektarya nga manggaran nga rekurso sang duta kag kalasangan sang Higaonon sa mga prubinsya sang Agusan.

Manggaran sa rekursong duta, la-sang, mina kag kadagatan ang duha ka prubinsya. Tungod diri, nagtuhaw sa lugar ang dumuluong nga mga kumpanya nga mapanghugakom kag mapanghalit sa kinaiyahan kag palangabuhian sang pumuluyo diri. Kasabwat nila ang aktibo kag retirado nga mga upisyal militar kag lokal na upisyal sang gubyrno.

Sa Agusan del Sur, indi magnubo sa tatlo ka kumpanya nga mina ang naga-opereyt. Isa sa pinakadalagko ang Co-O Mining nga nagsakop sang halos 1,000 ektarya kag ginapanagiyahan sang Ten Sixty Four Ltd (X64), isa ka kumpanya nga Australian. Kahimbon sang X64 ang Philsaga Mining Company nga gintukod sang isa ka retirado nga koronel.

Makit-an naman sa Agusan del Norte ang indi magnubo sa walo ka kumpanya sa pagmina. Apat sa mga ini ang ginhatagan sang permit para magopereyt, kabahin ang Agata Mining

Ventures nga 60% ginapanagiyahan sang TVI Pacific, isa ka kumpanya nga Canadian. Apat pa ka kumpanya nga kahimbon Pilipino kag Chinese ang wala permit pero gintugutan mag-opereyt sang pagmina sang bulawan, nickel, cobalt kag manganese. Ginsakop sang mga ini ang Taguiba Watershed nga ginakuhaan sang mainom nga tubig sang Butuan City.

Luwas sa pagmina, target man ang duha ka Agusan sa ekspansyon sang mga komersyal nga plantasyon. Kabahin sa ginaduso sa Agusan del Norte ang Las Nieves-Buenavista-Nasipit-Carmen (LasBueNasCar) Sustainable Agro-Forestry Development Project. Target sini ang duta nga tumandok sang mga Higaonon, amo man sang gagmay nga ulumhan sang humay kag mais. Kabahin sang proyekto nga ini ang paghan-ay sang mga kalsada pasulod sa mga interior nga baryo kag iban pa nga imprastruktura para mas mapadali ang pagsulod sang mga lokal kag dumuluong nga kumpanya. Gintigan-an ini sang estado sang ₱61 milyon kag ginpokusan sang militar ang erya para sumpuon ang ano man nga pagpamalabag sa proyekto. Para siguraduhon nga magapabilin nga sumpuon ang pumuluyo, gintadtad sang mga detatsment ang magkatupad nga mga baryo.

Isa sa pinakamakapulos sa proyekto ang Nestle, nagamanupaktura sang Nescafe, nga may iskema sang produksyon kag pagbaligya sang *green coffee bean* (hilaw nga kape) sa banwa sang Las Nieves. Suportado sang Department of Agriculture kag World



Bank ang proyekto nga ini, nga ginpondohan pa sang ₱19 milyon. Katuyuan sini nga palapnagon ang plantasyon sang kape sa nasambit nga banwa, monopolyohon ang ani sang mga mangunguma kag idikta ang presyo sang pagbakal sang kape halin sa ila. Ang Nestle, isa sa pinakadalagko nga kumpanyang internasyunal, ang kilala sa pagpambarang sa presyo sang hilaw nga kape indi lang sa Pilipinas. (Sa pinakaulihi nga pagtuon, ginahambal nga 1%-3% lang sang presyo sang kada tasa sang kape nga ginabaligya sang dalagko nga kumpanya sa US ang nagakadto sa mangunguma tungod sa sobra ka barat sang pagbakal sang ila ani.)

Pareho sang iban nga prubinsya sa Northern Mindanao, madugay na nga militarizado ang mga prubinsya sang Agusan. Iapnagon diri ang hasament kag red-tagging, pwersahan nga pagpasarender, pagpasaka sang himu-himo nga kaso batuk sa mga lider kag miyembro sang mga hugpong sang mangunguma, iligal nga pagpangaresto, sapilitan nga rekrutment sa CAFGU kag iban pa nga pagpang-abuso militar. Indi magnubo sa duha ka lider sang Unyon sa Mag-uuma sa Agusan del Norte, ang lokal nga hugpong sang mga mangunguma, ang ginpatay sang mga ahente sang estado, isa ang plano nga pagpatay kag isa ang iligal nga ginaresto. Ang kabangdanan sini amo ang ila pagpamalabag sa ekspansyon sang mga mina kag plantasyon sa ila nga lugar.

Pamilya sa Negros, ginmasaker sang 94th IB

Ginmasaker sang mga suldado sang 94th IB ang isa ka pamilya, kabahin ang duha ka bata, sadtong Hunyo 14 sang gab-e sa barangay Buenavista, himamaylan City, Negros Occidental. Ginpaarakan sang mga suldado samtang tu-log ang mag-ilooy nga sila Emilda Fausto, 50 anyos, kag iya nga duha nga bata nga sila Raben Fausto, 11, kag Ben fausto, 15. Nasapwan naman nga patay sa gwa sang ila nga balay si Roly fausto, 52, amay sang pamilya.

Ang pamilya ang aktibo nga mga katapo sang Baklayan, Bito, Cabagal Farmers Association (BABICAF), hugpong sang mga mangu nguma sa nasambit nga barangay. Bag-o pa man ang masaker, pasulit-sulit na nga gina-ipit sang mga suldado ang pamilya tungod sa pasibangod nga nagasuporta sila sa Bagong Hukbong Bayan (BHB). Ang mga insidente nga ini ang ginreport nila sa mga organisasyon sang tawhanon nga kinamatarung.

Wala-tuo ang pagkundera kag panawagan para sa hustisya sa pagpatay sa pamilya Fausto. Naglunsar sang mga kahublagan ang nagkalain-lain nga grupo sa atubang sang Commission on Human Rights sa Quezon City kag sa AFP Visayas Command Headquarters sa Cebu City para ipanawagan ang pagpasabat sa militar. Ginpakamalaut nila ang lantaran nga kabutigan kag pagtursi sa estorya sang AFP kaangot sa masaker.

Luwas sa ila, apat ka iban pa nga sibilyan ang wala saang kaluoy nga ginpatay sang mga suldado sang Armed Forces of the Philippines (AFP) sa negros, Masbate kag Albay.

Sadtong Hunyo 13, napatay sang 62nd IB sa patarasak nga pagpaniro sa ila ni Benjie Ebarle kag Roweno Anubong sa barangay Macagahay, Moises Padilla. Nahitabo ang insidente matapos maka-engkwentro ang isa ka yunit sang hangaway sang banwa sa kalapit nga sityo.

Napatay man sa patarasak nga pagpaniro sang AFP ang 17-anyos nga si Carling Belan sadtong Hunyo 16 sa Sityo Manaybanay, Barangay Calabad, Dimasalang, Masbate. Napilasan sa nasambit nga pagpaniro si Panoy Pepito. Gindakop ang tatlo pa ka sibilyan nga sila Wengweng Hagnaya, Damang Tumangan kag Edlang Tumangan sa pareho nga insidente.

Samtang, ginbalita kasan-o lang

ang pagpatay sang 9th ID sa mangu nguma nga si Zaldy Cañaverl, 40, nga gintiro sang mga suldado sadtong Mayo 24. Si Cañaverl ang yara sa iya maisan sa Barangay Busac, Ligo City, Albay sang gin-itan kag gintiro siya sang mga suldado.

Pag-aresto. Iligal nga gin-aresto sang mga pulis si Danilo Acayin, taga Barangay Puray, Rodriguez, Rizal sadtong Hunyo 5, ala-una sang hapon sa kaso nga pagpatay sang wala may ginpakita nga mandamyento de aresto. Sa subong napreso siya sa Antipolo City.

Sadtong Hunyo 16, gin-aresto sang 62nd IB ang mamumugon sa konstruksyon nga si Aldren Valbueno sa Sityo Mantaayan, Barangay Macagahay, Moises Padilla, Negros Occidental. Ginpagwa sang mga pulis nga may yara sang nakumpiska nga kalibre .45 pistola kag bag sang militar sa iya. Ginpasibangdan siya nga katapo sang hangaway sang banwa.

Gin-aresto sang mga pulis sadtong Hunyo 19 ang apat ka mangu nguma sang Sityo Caorasan, Barangay San Agustion, Pili, Camarines Sur sa himu-himo nga mga kaso. Ang mga gin-aresto ang nagapamatok sa proyekto nga Naga Airport Development sa prubinsya.

Kabahin sa mga gin-aresto si Artemio Sanchez, daan nga lider sang Damayan nin Paraoma sa Camarines Sur (DAMPA) kag miyembro sang panrehiyon nga konseho sang Kilusang Magbubukid ng Bicol.

Pagpaniro. Nagpaulan sang bala ang mga suldado sang 62nd IB sa Sityo Uyangan, Barangay Budlasan, Canlaon City mga alas-11:00 sang gab-i sadtong Hunyo 15. Nagtuga ini sang troma kag kakugmat sa mga residente.

Pagpangkastigo. Sa Masbate, ginkastigo kag ginkawatan sang mga suldado si Nono Sayson kag apat pa nga mangu nguma sadtong Hunyo 1-5 sa Barangay Buenasuerte sa Palanas, Barangay Guindawhan sa Pio V. Corpus kag Barangay Mabini sa San Fernando. AB

Hilwayon ang pinakatigulang nga detinidong pulitikal!

LIWAT NGA NANAWAGAN ANG Kapatid, grupo sang mga pamilya sang bilanggong pulitikal, nga hilwayon si Gerardo dela Peña, 84, ang pinakatigulang sa 824 ka bilanggong pulitikal nga napreso subong sa nagkalain-lain nga presohan sang pungsod. Hambal sang grupo, sugod pa sang 2019 ginaduso nila ang paghilway kay Peña apang tubtob subong wala sa giha-pon aksyon ang estado.

Si Peña, nga may altapresyon kag iban pa nga masakit, ang mangu nguma nga sa natawo Vinzons, Camarines Norte nga ginpamatbatan sang reclusion perpetua sa hinimu-himo nga kaso sang pagpatay. napulo na ka tuig siya nga napreso. Siya ang daan nga lider sang Samahan ng Ex-Detai-nees Laban sa Detensyon at Aresto (Selda) kag katapo sang Karapatan.

Una nga gin-apela sang kapatid ang paghilway sa iya sa makitawhanon nga mga basehan sadtong 2019 apang ginbalibaran ini sang korte Suprema kag ginpabakod ang hatol sa iya.

Samtang, ginbasura sang korte sa Muntinlupa ang kaso batuk sa tatlo ka drayber nga nagpiket sa Alabang, Muntinlupa City sa nagaluntad nga transport strike sadtong Marso 7. Sandig sa grupo nga Piston, ginbasura ang kaso tapos sang pasulit-sulit nga indi pag-atubang sa mga hearing ang mga nagpasaka.

SA UNA NGA TUIG SANG REHIMEN MARCOS:

97 biktima sang pampolitika nga pagpamatay humalin Hunyo 30, 2022 asta Hunyo 15, 2023

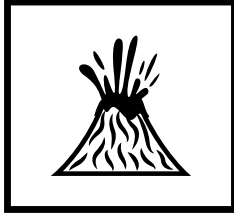
Ginkuhaan: *Ang Bayan, Special Report*

308

indibidwal ang ginpatay sa paltik nga gyera kontra-droga humalin Hulyo 1, 2022 asta Mayo 31, 2023

Ginkuhaan: *Dahas PH*

37,682



Ginkuhaan: *National Disaster Risk Reduction and Management Council*

pumuluyo halin sa 26 ka barangay sang Albay ang apektado sa paglupok sang Bulkan Mayon halin sang Hunyo 8;

17,216

sa ila ang ginkinahanglan nga magbakwit.

75 kaso sang paglapas sang kahilwayan sa midya humalin Hunyo 30, 2022 asta Abril 30, 2023.

Ginkuhaan: *National Union of Journalists of the Philippines and the Center for Media Freedom and Responsibility*

25 EKTARYA

ang "ginhatag" sang lokal nga gobyerno sang Calayan Island, Cagayan para patindugan sang kampo militar sang US kag Pilipinas sa pinakana-aminhan nga bahin sang pungsod.



99.5%

sang mga Pilipino ang may "bias" ukon diskriminasyon batuk sa kababaihan.

Ginkuhaan: *Gender Social Norms Index, United Nations Development Programme*

250

EROPLANO NGA PANGGYERA

ang imbolbado sa kontra-Russia nga war game nga ginlunsar sang US kag kahimbon sini mga pungsod sa **NATO** humalin Hunyo 13 asta Hunyo 23 sa Germany.

81%

sang mga Pilipino ang "mahalong" magpautwas online sang opinyon sa pulitika

bangud sa kahadlok tuga sang kasingki pulitikal, intimidasyon kag mga pamahug sa kahilwayan sa pagpahayag.

Ginkuhaan: *Digital News Report, Reuters Institute for the Study of Journalism*



Ang mangin *transwoman* sa hangaway sang banwa

Masobra isa ka tuig na nga pultaym nga Pulang hangaway si Ka Daisy, isa ka *transwoman*. Panahon sang pandemya siya nagpatapo sa Bagong Hukbong Bayan (BHB), matapos ang tatlo ka tuig nga paghulag bilang miyembro sang Kabataang Makabayan. Nadumduman niya, duha ka adlaw pa lang siya bilang pultaymer, nag-atubang na ang iya yunit sa inaway.

Subong, giya pampulitika na sa iskwad si Ka Daisy, nga ginatawag man sang pila ka kaupod nga "Inday." Bilang upisyal, ginapasiguro niya ang pagpabaskog sang organisasyon. Upod siya sa nagabalay sang plano kag programa kag nagapasiguro nga mapatuman ang mga ini. Nagatungod man siya sang pang-adlaw-adlaw nga hilikuton teknikal halin sa pagsag-ob sang tubig, pagluto, kag paghakot sang suplay.

"Bug-os ang respeto ko kay Ka Daisy," pahayag ni Ka Alas, iskwad-lider. "Magluwas sa mabinuligon, sagad man magtudlo. Sugod sang gindeploy siya diri, siya na ang nagatudlo sa akon sang LitNum (*literacy/numeracy*). tungod sa may edad na man ko, panalagsa nga nagakalipatan ko ang iya ginatudlo, pero ginabuyok man ako ni Inday nga makahibalo."

Mainit ang pagbaton sang mga kaupod kay Ka Daisy sadtong bagong rekrut pa lang. Sa iya nga bahin, madasig siya nga nakahaum sa mga regulasyon militar sang BHB.

"Bag-o pa ko nagsulod sa yunit, may oryentasyon na ang mga kaupod kaangot sa akon sekso. Ginhatagan man sila sang pagtuon bahin sa mga paghimakas sang LGBT," hambal ni Ka Daisy. Sa iya nga yunit, gindugang sang mga instruktur ang bahin sa LGBT sa paghatag sang sandigan

nga oryentasyon militar. Ini agud maaway ang mga sala nga panan-awan kag pagkabig sa LGBT. Tungod nga nagatuhaw pa sa gihapon ang mga sayop nga panan-awan, kolektibo nga ginabanggi ang mga ini sa maayo kag kinaupod nga pamaagi.

Pareho sang iban nga kaupod, masarangan ni Ka Diasy nga pas-anon ang mabug-at nga kagamitan. Unod sang iya nga bag ang nabalhag nga mga balasahon pareho sang Ang Bayan kag iban pa nga mga dokumento kag libro, gamit sa kusina, suplay kag gadyet. Naimpon man didto ang iya nga make-up kit.

"Kada maglunsar kami sang hili-kuton masa, nagapanagtag kami sang mga dokumento, pareho sang AB, para ma-update ang masa sa mahinungdanon nga hambalanon sa katilingban," hambal niya.

Kung pamangkuton ang mga kaupod sa isip sang mga kababainhan sa yunit, upod sa isip si Ka Daisy. Layo ini sa inagihan niya sadtong nagatuon pa lang siya sa isa ka Katoliko nga eskwelahan. Nakaagom siya sang restriksyon kag diskriminasyon nga sandig sa iya sekso. Indi siya pwede nga magsuksok sang gusto niya nga panapton kag ginkinahanglan niya nga paguntingan ang iya malaba nga buhok.

Sa sulod sang BHB, malipayon si Ka Daisy nga mangin kabahin sa pagpanday sang isa ka katilingban nga mapinalang-gaon kag nagatatap sa kasubong niya nga *transwoman*. Para sa iya, indi isyu ang sekso sa pagrebolusyon. Indi ini sablag kag mas ilabi nga indi ini

basehan. Indi hambalanon sang pag-indisanay. Bastante na nga naamot ang tagipusuon kag panahon para mag-alagad sa rebolusyon.

"Bilang pamatan-on nga LGBT, mahinungdanon ang papel naton sa pagpadayon sa rebolusyon. Para nga mabag-o ang pagtan-aw sa aton sang katilingban, kinahanglan naton nga bag-uhon ang katilingban," hambal niya.

Sa rebolusyon, hilway nga napa-hayag ni Ka Daisy ang iya matuod nga balatyagon. Sadtong ika-50 anibersaryo sang National Democratic Front of the Philippines, nanguna siya sa pagpatuman sang selebrasyon sa larangan. Nagerbe siya nga tigpadaloy sang programa kag tigpahayag sa benyu. Kaupod man siya sa nangin instruktur sa pagsaot kag pagkanta sa ginhandang mga pangkultura nga palagwaon. Tungod nga ispesyal ang okasyon, nagpatahom si Ka Daisy gamit ang *lipstick*, *face powder* kag *eyeliner*.

Ginatos ka mga mangunguma sa kasikbit nga mga baryo ang ila nangin tumalambong.

Sa erya nga ginahulagan ni Ka Diasy, may pipila man ka miyembro sang LGBT nga nagasulod sa sandigan nga organo sang Partido sa baryo. Aktibo sila sa pangkultura nga palagwaon kag bukas nga makiglabigit ang mga Pulang hangaway.

Indi makapati si ka Daisy nga makakita siya sang kapareho niya nga LGBT nga isa man ka Pulang hangaway.

"Sadto ko pa nabalitaan nga ginabaton sa BHB ang kasubong ko nga yara sa LGBT. Sa katapusan, malipayon ako nga may nakalambigit man nga halin sa komunidad. Abi ko nga ako lang ang nakalab-ot diri," lahog pa ni Ka Daisy.

Matuod gid nga sa kahublagan, alalangay ang kinamtarung kag responsibilidad sang tanan. Sa katilingban nga mapigohon kag mapanghugar sa mga LGBT, sa rebolusyon lang sila nakaangkon sang matuod nga kahalwayan nga "magrampa". AB

